

PAPER DETAILS

TITLE: Bilissel Okuma Stratejilerinin Türkçe Derslerinde Bilgiye Dayali Metinleri Okudugunu Anlama Üzerindeki Etkisi

AUTHORS: Mehmet TEMIZKAN

PAGES: 129-148

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/77121>

Bilişsel Okuma Stratejilerinin Türkçe Derslerinde Bilgiye Dayalı Metinleri Okuduğunu Anlama Üzerindeki Etkisi

The Effects Of Cognitive Reading Strategies On The Reading Comprehension Expository Texts In The Turkish Lessons

Mehmet TEMİZKAN

*Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü
mehmet.temizkan@mynet.com*

Özet

Bu araştırma bilişsel okuma stratejilerinin öğrencilerin bilgiye dayalı metinleri okuduğunu anlama seviyeleri üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evreni, Ankara ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarında okumakta olan sekizinci sınıf öğrencileridir. Araştırmanın örneklemini ise bu öğrenciler içinden bilgiye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi açısından aralarında anlamlı ilişki bulunmayan 24'er kişilik iki öğrenci grubu oluşturmaktadır. Araştırmada deney grubu öğrencileriyle birlikte yedi hafta boyunca okuma stratejilerine göre düzenlenmiş olan dersler işlenmiş; kontrol grubunda geleneksel öğretime devam edilmiştir. Araştırma sonucunda okuma stratejilerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin bilgiye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi testine ait başarı puanlarının deney öncesinden sonrasına anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okuma, Anlama, Okuma Stratejileri.

Abstract

The aim of this research is to determine the effects of reading strategies on student's reading comprehension rates whith expository texts. The participants of research are 8th class

students who are educated in the primary schools second level of Ankara center. This research is applied on two groups which are consisted 24 students. There isn't a meaningful relation in the between groups. In this research is applied the lesson plans which are prepared according to reading strategies with experimental group during 7 weeks. The traditional method is applied whith control group. This datas are determined in the conclusion of research: The average points of experimental group is indicating a meaningful relation from before experiment to after experiment who are educated whith according to reading strategies.

Key Words: Reading, Comprehension, Reading Strategies.

SUMMARY

The aim of this research is to determine the effects of reading strategies on student's reading comprehension rates whith expository texts. The participants of research are 8th class students who are educated in the primary schools second level of Ankara center.

This research is a experimental study. Deneysel studies that in the educational area is defining the most effective method from two or more methods.

“The Reading Comprehension Scale Of Expository Texts” is applied in this research which is to determine the effects of reading strategies on student's reading comprehension rates whith expository texts. This scale is consist of four texts which one article, two essay and one söyleşi from text genres. In the meantime there are fiftysix soru in this scale. The validity of “The Reading Comprehension Scale Of Expository Texts” is sağlanmıştır with madde analizi. After the validity aşama this scale is applied to six groups which is consist of 8 th class students for to choose the experiment and control group. These groups are:

Altındağ	Nihat Başakar Primary School (2 group)
Etimesgut	Nasreddin Hoca Primary School (1 group)
Yenimahalle	Atatürk Primary School (1 group)
Gölbaşı	İnönü Primary School (2 grup)

One Way Anova analizi is applied whith these six groups whether is significant relation in aralarında one the others. Related to One Way Anova analiz this isn't these groups arasında herhangi bir significant relation. Finally is identified two study group with random method from six groups: Nihat Başakar Primary School 8/B class is experimental group and Nasreddin Hoca Primary School 8/A class control group. While the lesson plans -that is constructed reading straegies- are applying with experimental group; traditional education is processed with control group students beyond the study.

The final test was done with two group students after seven weeks. The gathering datas are transfered to computer. These datas are analysed by SPSS 11.5 (Istatistical Package Programme). Two – Way ANOVA For Mixed Measures is used the analysing of datas.

These datas are determined in the conclusion of research: The average point of experimental group is 25, 83 before experiment, and the average point of experimental group is 38, 25 after experiment. The average points of experimental group is indicating a meaningful relation from before experiment to after experiment who are educated whith according to reading strategies [$F(1-47)= 21.309$; $p<.05$]. The average points of experimental group is indicating a significant relation from before experiment to after experiment who are educated whith according to reading strategies. This data is expressing that the application of reading strategies have different effects on reading comprehension of expository texts. That is to say in conclusion experimental process the success of reading comprehension of expository texts is to changing. The application of reading strategies more than effect the traditional instruction method on reading comprehension of expository texts. To acquiring of reading and comprehension skills are beginning in prior ages. For this reason the reading-comprehension activities must applying with students beginning from primary schools.

Giriş

İnsan ve toplum hayatında çok önemli bir yer işgal eden dilin eğitimi ve öğretimi, en az onun varlığı kadar önemli bir meseledir. Bir dilin eğitimini almış ve onu öğrenmiş olmak o dille konuşabilmek, yazabilmek, okuyabilmek ve dinlemeyi gerektiren

etkinlikleri yerine getirebilmekle mümkündür. Buradan hareketle dil edinimi sürecinde dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri ortaya çıkmıştır. Okuma eylemi bu temel beceriler içerisinde önemli bir yere sahiptir. Okuma basılı ya da yazılı sözcüklerin duyu organları tarafından algılanması, anlamlandırılması ve yorumlanması işlemlerini kapsamaktadır.

Okuma eyleminin amacı anlamayı sağlamaktır. Anlama görüleni ya da işitileni kavrayabilme becerisidir. Diğer bir deyişle anlama, okunan konuda önceden edinilmiş bilgi ve deneyimleri yazarın sunduklarıyla karşılaştırmak ve onun görüşlerinden kabul edilenler ve edilmeyenler hakkında çeşitli yargılara ulaşmaktır. Anlama, yazının ya da konuşmanın ne demek istediğini algılamaktır; okuma ve dinleme etkinliğinin amacıdır. Güneş'e göre anlama (2004: 60) metnin anlamını bulma, onlar üzerinde düşünme, sebeplerini araştırma, sonuçlar çıkarma ve değerlendirme biçimidir. Buna göre anlama; inceleme, seçim yapma, bir karara varma, çevirme, yorumlama, öteleme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihin faaliyetlerini içine almaktadır. Anlama, metinde iletilmek isteneni doğru olarak algılamak ve yorumlamaktır. Okuma etkinliğinin amaçlarından biridir. Anlama gerçekleşmişse okuma etkinliği başarıyla tamamlanmıştır. Buna göre okuma, temel niteliği ile bir anlama sürecidir (Güneyli, 2003: 26).

İlköğretimin birinci sınıfından itibaren eğitim ve öğretimi yaptırılan Türkçe derslerinin en önemli amaçlarından biri, öğrencilere okuduklarını ve dinlediklerini anlama yeteneği kazandırmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için de öğretmenlerin öğrencilere okuma ve anlama eğitimi vermeleri gerekmektedir. Çünkü anlama yeteneği çeşitli düşünce ve edebiyat eserlerini anlama etkinlikleri ve alıştırmalarıyla gelişir. Öğrencilerin bu yeteneği kazanabilmeleri ve geliştirebilmeleri için çeşitli stratejiler geliştirilmiştir.

Strateji Kavramı ve Öğrenme Stratejisi

Strateji kavramı Türkçe Sözlük'te önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol anlamına gelmektedir (TDK, 1998: 2032). Erden ve Akman (1998: 161) stratejiyi bireylerin yeni bir bilgiyi öğrenmek için izledikleri yol olarak tanımlamaktadır. Buna

göre çevredeki kişiler incelendiğinde bunların yeni bir bilgiyi öğrenmeye çalışırken birbirinden farklı yollar denediği görülür. Bunlardan bir kısmı okudukları materyali tekrarlar, bazıları not alır, bazıları da okudukları materyalin önemli bölümlerinin altını çizer.

Günümüzde okullarda yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri sırasında doğal olarak öğrencilerden bazı bilgileri öğrenmeleri ve birtakım becerileri edinmeleri beklenmektedir. Bununla birlikte öğrencilere öğretilmek istenen bilgilerin içeriğine verilen önem bu bilgilerin nasıl öğretileceği konusuna verilmemektedir. Yani öğrenciler ne öğrenecekleri konusunda bilgilendirilmekte ancak nasıl öğrenecekleri noktasında eksik bırakılmaktadır. Oysa eğitim-öğretim süreçlerinde öğretilmek istenen bilgi kadar bilginin nasıl öğretileceği de çok önemli bir konudur. İyi bir öğretim, öğrenciye nasıl öğreneceğini, nasıl hatırlayacağını, kendi kendini nasıl güdüleyeceğini ve kendi öğrenmesini etkili olarak nasıl kontrol edip yönlendireceğini öğretmeyi kapsar (Weinstein ve Meyer, 1986, akt. Senemoğlu, 1997: 559). Bu noktada öğrenme stratejilerinin kullanılması söz konusu olmaktadır.

Öğrenme stratejileri öğrencinin kendi kendine öğrenebilmesi için kullandığı işlemlerdir (Cagne ve Drisscoll, 1988: 133). Diğer bir deyişle öğrenme stratejisi, bilgi ve becerilerin edinimini kolaylaştırmak için özel bir öğrenme durumunda bireyler tarafından kullanılan zihinsel taktiklerin tümüdür. Öğrencinin bilgi kazanma faaliyetini yerine getirirken kullandığı zihinsel süreçlerin tamamı öğrenme stratejilerini oluşturmaktadır. Derry ve Murphy'ye göre (1986, akt. Öztürk, 2003: 27) öğrenme stratejileri bilgi ve becerilerin kazanılmasını kolaylaştırmak için özel bir öğrenme durumunda birey tarafından kazanılan zihinsel taktiklerin bir koleksiyonudur. Mayer (1988: 11) öğrenme stratejisi terimini öğrencinin bilgiyi işleme şeklini amaçlayan davranışları olarak tanımlamaktadır. Öğrenme stratejilerinin çıkış noktası bilişsel öğrenme kavramı ve bilgiyi işleme kuramıdır. Bilişsel yaklaşımı benimseyenlere göre insan uyarıcıya karşı bir tepki göstermeyi öğrenebilir ancak öğrenenin zihninde gerçekleşen bazı süreçler de öğrenmeyi etkilemektedir (Bacanlı, 2004: 180).

Okuma Stratejileri

Okuma stratejilerini öğrenme stratejisi kavramının tanımı içinde düşünmek gerekir. Çünkü okuma stratejileri anlamayı, bir anlamda öğrenmeyi sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Buna göre okuma stratejileri metinlerden anlam çıkarmayı kolaylaştırmak amacıyla okuma eylemi sırasında bireyler tarafından uygulanan zihinsel taktiklerdir. Okuma stratejileri, okuyucuların bir işlemi nasıl kavradıklarına, okuduklarından nasıl anlam çıkardıklarına ve okuduklarını anlamadıklarında ne yaptıklarına işaret eder. Bu stratejiler okuyucu tarafından okuduğunu anlamayı geliştirmek ve kavramadaki başarısızlıkların üstesinden gelmek için kullanılır (Kıroğlu, 2002: 17). Okuma-anlama stratejileri okuyucuların okumayı nasıl algıladıklarını, okuduklarını nasıl anladıklarını ve anlamadıkları zaman ne yaptıklarını gösterir (Block, 1986: 465, akt. Çetinkaya, 2004: 27).

Okuma stratejileri metinlerden anlam çıkarma sürecinde karşılaşılan problemlerin çözülmesi amacıyla uygulanan plandır (Duffy, 1993: 232). Başka bir anlamıyla okuma stratejileri anlam oluşturmak için uygulanan bir çalışma veya çalışma serisidir. Okuma stratejilerinin en önemli amacı öğrencilerin okuma potansiyelini en yükseğe çıkarmaktır.

Okuduğunu Anlama Amacıyla Geliştirilen Bazı Stratejiler

Bu araştırmada Collins ve Cheek (1999), Robinson (1962), Gürses (2002), Huffmann (1998), Eke ve diğerleri (2003), Smith ve Eliot (1986), Quioco (1977), Thorndike (1986), Oxford (1990) ve Sarig (1987)'in geliştirmiş olduğu okuma stratejilerinden yararlanarak araştırmacı tarafından bilgiye dayalı metinleri okuma sırasında kullanılan okuma stratejileri geliştirilmiştir. Bahsedilen araştırmacıların üzerinde durdukları temel stratejiler şunlardır:

SQ3R: Öğrencilerin özellikle yeni karşılaştıkları bir bilgiyi hafızalarına almalarında ve hatırlamalarında kullanılmaktadır. Şu adımlardan oluşur.

Araştırma, Göz Gezdirme: Bu aşamada okunacak metnin zihinsel bir haritası çıkarılır ve metnin bazı bölümleri seçici bir şekilde okunur.

Sorgulama: Bu stratejinin ikinci aşaması, metinde cevaplarının bulunması muhtemel olan bazı soruları not etmektir. Bu sorular okuyucunun dikkatini metne çektiği gibi, okumanın da belirli bir amaç doğrultusunda yapılmasını sağlar.

Okuma: Okuma basamağında metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşünceleri okuyucu tarafından tespit edilmektedir.

Anlatma, Tekrar Etme: Bu aşamada okuyucu, metnin her bir bölümünü okuyup bitirdikten sonra birkaç dakika durur ve metnin önemli noktalarını hatırlamaya çalışır.

Yeniden Gözden Geçirme: Metin tamamen okunup bittikten sonra metinden alınan notlara bakılır ve metnin önemli noktaları gözden geçirilir.

KWL: “Ne öğrenmek istiyorum?” ve “Ne Okuyorum?” sorularına dayanmaktadır. Şu aşamalardan oluşur.

a. Ne biliyorum?: Bu aşamada öğrenciler, metnin konusu hakkında önceden edinilmiş bilgilere dikkati yoğunlaştırmak amacıyla bir beyin fırtınası yaparlar.

b. Ne öğrenmek istiyorum?: Bu aşamada metnin konusu hakkında önceden bilinenlerden hareketle hangi yeni bilgileri öğrenmek istediklerine karar verirler.

c. Ne öğrendim?: Bu aşamada öğrenciler metni okuduktan sonra ne öğrendiklerini yazarlar.

Yazarın Amacının Belirlenmesi: Yazar metni açıkça görünen veya üstü örtülü olarak verilen bir amaca yönelik üretir. Bu amaç yazarın konuya bakış açısına göre değişmektedir. Okuyucu yazarın vermek istediği mesajı anlamaya ihtiyaç hissederken yazar okuyucuyla iletişime girmeyi ümit eder. Bunun için okuyucu açısından yazarın gerçek amacının belirlenmesi çok önemli bir durumdur.

Ana Düşüncenin Bulunması: Okuyucu herhangi bir eleştirel değerlendirme yapmadan önce okuduğu metnin ana düşüncesini bulmalıdır. Bir paragrafta yazar bazen ana

düşünceyi bir ana cümle içinde verir. Bazen de ana düşüncenin belirlenmesi için paragrafın bütününe bakılmalıdır. Bu çalışma okuyucuya ana düşünceyi diğer destekleyici ayrıntılar ve yardımcı düşüncelerden ayırt etmesini sağlar.

Yardımcı Düşüncelerin Bulunması: Okuyucunun metinleri anlayabilmesi için metin içindeki ana düşünceyi destekleyen yardımcı düşünceleri de tespit etmesi gerekmektedir. Bir paragraftaki ana düşünce belirlendikten sonra ana düşünceyle ilgili olan ayrıntıları belirlemek gerekir. Ana düşünceyi destekleyen ayrıntılar paragrafın konusu hakkında ek bilgiler verir. Paragrafın ana düşüncesi ve bununla ilgili ayrıntıların birleşimi konunun anlaşılması ve hatırlanmasını da daha kolay hâle getirir.

Şema-Metin Arasında İlişkiler Türetme: Bu strateji, öğrencilerin metni özetlemeleri üzerine kurulmuştur. Buna göre öğrenciler metnin her bir bölümünü okuduktan sonra o bölümün özetini çıkarırlar.

Taslak Çıkarma: Bu stratejinin amacı, okuyucuların metin üzerinde farklı yorumlar yapmalarını sağlamaktır. Bir öğrenci bölümü yüksek sesle okurken diğer grup üyeleri dinlemekte ve algıladıklarını çizmektedir.

Soru Yanıt İlişkisi: Bu strateji, okumaya başlamadan önce öğrencilere verilen soruların cevaplarını bulma konusunda yardımcı olmaktadır. Bu strateji doğrultusunda öğrenciler yazarın metinde anlatmak istediklerini öğrenmektedirler.

Haritalama ve Grafik Yapma: Bu stratejide öğrenciler metinden elde ettikleri bilgileri harita ve grafiklere başvurarak görsel bir biçime getirmektedir. Böylece öğrenciler metinlerdeki bilginin düzenlenişini de keşfetmiş olacaktır.

Yazarın konuya karşı tutumunu (bakış açısını) ve amacını belirleme: Bir metinde (deneme, makale, paragraf vb.) yazar okuyucuya bir konu hakkında bilgi vermeyi amaçladığı gibi bir konuda okuyucuyu ikna etmeyi de amaçlamış olabilir. Bu amaçların her birine göre de metnin ve cümlelerin yapısını şekillendirir.

Metinde verilen ipuçlarını değerlendirme: Bir metin içerisinde bulunan kelimeler ve cümleler arasında bazı bağlantılar bulunmaktadır. Bu sebeple metin içerisinde neler söylendiğiyle daha önceden ne söylenmiş olan arasındaki bağ açıkça görülebilir.

Gözden geçirme: Gözden geçirme bir metnin içerdiği genel düşünceler hakkında bilgi sahibi olmak için (konu, ana düşünce) hızlı okuma anlamına gelir.

Tahminlerde bulunma: Okuyucu, metni okuma sırasında sonraki bölümlerde neler anlatılabileceğine dair tahminlerini şekillendirmeye başlar.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan okuma stratejisi sınıflamalarının incelenmesi sonucunda Türkçe bilgiye dayalı metinlerde okuduğunu anlamak ve bu araştırmada kullanılmak üzere aşağıdaki strateji adımları oluşturulmuştur.

A. Okuma Öncesinde Uygulanan Stratejiler
1. Ön Bilgileri Harekete Geçirme
1.1. Konu hakkında daha önce edinmiş olduğum bilgileri yazarım.
2. Metnin İçeriğini Tahmin Etme
2.1. Metnin içeriği hakkındaki tahminlerimi not ederim.
2.2. Metinle ilgili verilen kelimelerden hangilerinin o metinde kullanılabileceğini tahmin ederim.
2.3. Metinle ilgili verilen cümlelerden hangilerinin o metinde kullanılabileceğini tahmin ederim.
2.4. Yazarın ben olduğumu düşünerek neler anlatabileceğimi not ederim.
3. Okumanın Amacını Belirleme
B. Okuma Sırasında Uygulanan Stratejiler
Metni Birinci Defa Okuma Sırasında
1. Anlamını bilmediğim kelimeleri belirler ve bunların anlamlarını öğrenmeye çalışırım.
2. Metinde kullanılan bağlantı öğelerini belirler ve metne kattığı anlamları çözmeye çalışırım.
3. Metnin konusunu bulurum
3.1. Metnin ilk cümlesini okurum ve bu cümlede yazarın ne üzerinde durduğunu belirlerim.

3.2. Metnin son cümlesini okurum ve bu cümlede yazarın ne üzerinde durduğunu belirlerim.
3.3. Her paragrafın ilk cümlesini okurum ve yazarın ne üzerinde durduğunu belirlerim.
3.4. Metnin giriş paragrafını okurum ve bu paragrafta yazarın ne üzerinde durduğunu belirlerim.
3.5. Metnin sonuç paragrafını okurum ve bu paragrafta yazarın ne üzerinde durduğunu belirlerim.
3.6. Metinde en çok kullanılan kelimeleri belirlerim.
Metni İkinci Defa Okuma Sırasında
1. Metindeki önemli bölümlerin altını çizerim.
2. Metnin anahtar kelimelerini belirlerim.
3. Metnin önemli bölümlerinden notlar alırım.
4. Her paragrafta yazarın ele aldığı düşüncüyü belirleyerek metnin yardımcı düşüncelerini bulurum.
5. Metnin içeriği hakkında önceden yaptığım tahminlerle metinde işlenen düşünceleri karşılaştırırım.
6. Metinde durumlar, kavramlar, nesneler vb. arasında yapılan karşılaştırmaları belirlerim.
7. Metinde açık veya örtük olarak yapılan tanımlamaları belirlerim.
8. Metinde durumlar, kavramlar, nesneler vb. arasında kurulan benzerlikleri belirlerim.
9. Metindeki şart ifadelerini belirlerim.
10. Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini belirlerim.
11. Metinde durumlar, kavramlar, nesneler vb. arasında kurulan eşleştirmeleri belirlerim.
12. Metnin ana fikrini bulurum.
12.1. Metnin altı çizili bölümlerini gözden geçirir ve bir cümlede toplarım.
12.2. Metinden alınan notları gözden geçiririm ve bunları bir cümlede toplarım.
12.3. Metnin anahtar kelimelerini yeniden gözden geçiririm ve bunları bir cümle içinde birleştiririm.
12.4. Metnin yardımcı düşüncelerini yeniden gözden geçiririm ve bunları bir cümlede toplarım.
12.5. Metnin içerik haritasını çıkarırım.

C. Okuma Sonrasında Uygulanan Stratejiler
1. Yazarın metni yazma amacını belirlerim.
2. Yazarın konuya karşı geliştirdiği bakış açısını belirlerim.
3. Metnin içeriğine uygun başlıklar öneririm.
4. Metni kendi cümlelerimle sesli olarak anlatırım.
5. Metinden anladıklarımı kendi cümlelerimle yazılı olarak özetlerim.
6. Metne yönelik hazırlanmış olan soruları cevaplandırırım.

Yöntem

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı okuma stratejilerinin öğrencilerin bilgiye dayalı metinleri okuduğunu anlama seviyeleri üzerindeki etkisini tespit etmektir.

Araştırmanın Modeli

Araştırma ön test – son test deney ve kontrol gruplu deneysel modelde bir çalışmadır. Kerlinger’e göre (1986: 369) eğitim alanında yapılan deneysel çalışmalar genellikle belirli bir amaç için kullanılan iki veya daha fazla yöntem arasında hangi yöntemin daha iyi sonuçlar verebileceğini belirler. Deney kontrol gruplu deneysel çalışmalarda etkinliği araştırılan yöntem başka bir yöntemle karşılaştırılır. Büyüköztürk (2001: 27) ön test – son test gruplu deneme modelinin deneysel işlemin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin test edilmesi ile ilgili olarak araştırmaya yüksek bir istatistiksel güç sağlayan, elde edilen bulguların neden – sonuç bağlamında yorumlanmasına olanak veren ve davranış bilimlerinde sıkça kullanılan güçlü bir desen olduğunu belirtmektedir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Ankara ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarında okumakta olan sekizinci sınıf öğrencileridir. Araştırmanın örneklemi ise bu öğrenciler içinden bilgiye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi açısından aralarında anlamlı ilişki bulunmayan 24’er kişilik iki öğrenci grubu oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla “Bilgiye Dayalı Metinleri Okuduğunu Anlama Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçek makale, deneme, söyleşi türlerinde dört metin ve bu metinlere yönelik hazırlanmış olan toplam 56 çoktan seçmeli maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin geçerliği madde analizi yoluyla sağlanmıştır.

“Bilgiye Dayalı Metinleri Okuduğunu Anlama Ölçeği” farklı ilçelerden 6 öğrenci grubuna uygulandıktan sonra aralarında anlama düzeyi açısından anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (Oneway Anova) yapılmıştır.

Altı Grubun “Bilgiye Dayalı Metinleri Okuduğunu Anlama Ölçeği”ne Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

GRUPLAR	N	X	S
1. Grup	24	25,83	6,57
2. Grup	24	26,95	7,87
3. Grup	24	27,33	8,22
4. Grup	24	24,70	8,83
5. Grup	24	26,95	9,03
6. Grup	24	27,65	8,58

$p \leq .05$

Tabloya göre okuduğunu anlama düzeyi açısından 6 grup arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu bulgudan hareketle gruplar içerisinde random yöntemiyle Altındağ İlçesi Nihat Başakar İlköğretim Okulu 8/B sınıfı deney grubu; Etimesgut İlçesi Nasreddin Hoca İlköğretim Okulu 8/A sınıfı ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Geliştirilen ölçek, uygulamaya başlamadan önce ön test olarak hem deney hem de kontrol grubuna uygulanmıştır.

Ön testten sonra deney grubu öğrencileriyle okuma stratejilerine göre hazırlanmış olan ders planları yedi hafta uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise geleneksel yöntemle okuma

anlama etkinlikleri yürütülmüştür. Okuma stratejilerine göre düzenlenen ders planlarında araştırmacı tarafından belirlenen 10 bilgiye dayalı metinden uzman görüşüne göre seçilen 6 tanesi kullanılmıştır. Bu metinler ve uzman görüşü puanları aşağıdaki gibidir.

Uzman görüşleri sonuçları

METİNLER	PUANLAR
Bilim Yolu	4.8
Cirit Oyunu	4.8
Dayanışma	4.3
Türklerin Otomobille Tanışmaları	4.0
Özgürlük Üzerine	4.0
İnsan Emeginin Değeri	3.8
Bilgisayarın Yetenekleri	3.8
Ben Ne Biçim Adamım?	3.7
Minyatür Sanatı	3.6
Görgü	3.6

Verilerin Analizi

Uygulama sonrasında hem deney grubu hem de kontrol grubu öğrencilerinin bilgiye dayalı metinleri anlama düzeylerini tespit etmek amacıyla son test yapılmıştır. Son testte elde edilen veriler bilgisayar ortamına taşınmış ve SPSS 11.5 İstatistik Paket Programı yardımıyla analiz edilmiştir. Okuma stratejilerinin bilgiye dayalı metinleri anlama düzeyi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla elde edilen veriler üzerinde “Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA” (Two – Way ANOVA For Mixed Measures) testi uygulanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırma süresince yapılan uygulamalardan elde edilen bulgular yer almaktadır.

Öğrencilerin “Bilgi Vermeye Dayalı Metinleri Anlama Düzeyi” Başarı Testinden Aldıkları Ön test Ve Son test Puanlarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin “Bilgi Vermeye Dayalı Metinleri Anlama Düzeyi” başarı testinden aldıkları ön test ve son test puanlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin “Bilgi Vermeye Dayalı Metinleri Anlama Düzeyi” Başarı Testinden Aldıkları Ön Test Ve Son Test Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

GRUP	ÖN TEST			SON TEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	24	25,83	6,57	24	38,25	9,85
Kontrol	24	26,70	7,96	24	25,83	6,57

Tablo 1’de görüldüğü üzere deney grubu öğrencilerinin deney öncesi başarı testi ortalama puanı 25,83 iken bu değer deney sonrasında 38,25 olmuştur. Kontrol grubu öğrencilerinin ise deney öncesi başarı testi ortalama puanı 26,70 iken bu değer deney sonrasında 25,83 olmuştur. Bu durumda bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi başarı testi sonuçlarına göre deney grubu öğrencilerinin başarıları önemli derecede bir artış göstermiştir. İki ayrı deneysel işleme maruz kalan öğrencilerin bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama konusundaki başarılarında deney öncesi ve deney sonrasında gözlenen söz konusu değişimlerin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Bilgi Vermeye Dayalı Metinleri Okuduğunu Anlama Düzeyi Ön Test - Son Test Başarı Puanlarının ANOVA Sonuçları

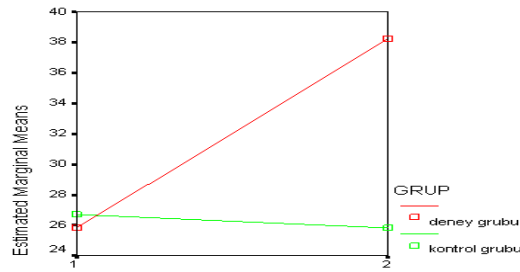
Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar Arası	4191,156	47			
Grup (D/K)	799,260	1	799,260	10,839	,002
Hata	3391,896	46	73,737		
Grupları içi	3348,239	48			
Ölçüm (Ön test-son test)	799,260	1	799,260	16,067	,000
Grup * Ölçüm	1060,010	1	1060,010	21,309	,000
Hata	2288,229	46	49,744		
Toplam	7539,395	95			

1. Deney ve kontrol grubunun deney öncesi ve deney sonrası ön test ve son test toplam bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi testi başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır [$F_{(1,47)} = 10,839$; $p < .05$] . Bu bulgu deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerin bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi başarı puanlarının ölçüm ayrımı yapmaksızın (deney öncesi ve deney sonrası) farklılaştığını gösterir.

2. Öğrencilerin bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi başarıları ile ilgili olarak ön test- ve son test ortalama başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır [$F_{(1,47)} = 16,067$; $p < .05$] . Bu bulgu grup ayrımı yapmaksızın (deney ve kontrol grubu) öğrencilerin bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi başarılarının, uygulanan okuma stratejilerine bağlı olarak değiştiği şeklinde yorumlanabilir.

3. Tablo 2'deki analiz sonuçlarına göre okuma stratejilerinin ve geleneksel eğitim yönteminin uygulandığı deney ve kontrol grubu öğrencilerinin bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi testine ait başarı puanlarının deney öncesinden sonrasına anlamlı farklılık gösterdiği yani farklı işlem gruplarında (deney ve kontrol) olma ile tekrarlı ölçümler faktörlerinin bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu

anlama düzeyleri üzerindeki ortak etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur [$F_{(1,47)}=21.309$; $p<.05$]. Bu bulgu; okuma stratejilerinin uygulanmasının, öğrencilerin bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi başarılarını artırmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Başka bir anlatımla uygulanan deneysel işlemin bir sonucu olarak bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama başarıları değişmektedir. Yani okuma stratejilerinin uygulanması, bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyini artırmada geleneksel eğitimden daha etkilidir. Öğrencilerin “Bilgi Vermeye Dayalı Metinleri Anlama Düzeyi” başarı testinden aldıkları ön test ve son test başarı puanlarını gösteren diyagram aşağıdaki gibidir.

Tartışma ve Yorum

Öğrenciler zaman zaman öğrenme ve anlama konularında başarısız olabilirler. Bu durum genel olarak konuya karşı ilgi eksikliği, motivasyon eksikliği, bir kelimeyi anlayamama, bir cümleyi anlayamama, bir bilgiyi diğerleriyle ilişkilendirememe gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Bunun önüne geçmek için çeşitli okuma stratejileri geliştirilmiştir. Öğrenciler bu okuma stratejilerini kullanarak iyi birer okuyucu olma yolunda ilerlerler. Aynı zamanda bu stratejiler öğrencilere, önceden sahip oldukları bilgilerle metinden öğrendikleri bilgileri birleştirme konusunda yardımcı olur. Okuma stratejilerinin bir başka faydası da öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkilemesidir. Öğrenciler okuma stratejilerini uygulamakla metinleri daha etkili bir şekilde anlayabilir ve bir sonraki metne daha iyi hazırlık yapabilirler (Gürses, 2002: 23).

Çeşitli araştırmalardan da elde edilen sonuçlara göre okuma derslerinde genel olarak okuma öncesinde, okuma sırasında ve okuma sonrasındaki etkinliklerden oluşan üç aşamalı bir plan uygulanmaktadır. Okuma öncesi aşamasında amaç öğrencilerin metne ilgisini ve katılımını sağlamaktır. Öğretmen öğrencilerin birikimlerini tartışmalar, çizimler, anahtar sözcükler, sözcük kümeleri, başlıklar, alt başlıklar vs. kullanarak canlandırabilir (Ay, 2003: 39).

Görüldüğü gibi okuma öncesinde yapılan etkinliklerin ve uygulanan stratejilerin amacı öğrencilerin metne karşı güdülenmelerini sağlamak ve konu hakkında önceden sahip oldukları bilgileri harekete geçirmektir. Çünkü okuma sürecinde okuyucunun metne karşı olan ilgi ve güdüsü, anlamının sağlanabilmesi için çok büyük bir önem taşımaktadır. Bu çalışmalar konu için bir ön hazırlık niteliğindedir.

Metnin okunması sırasında kullanılan stratejilerin temel amacı ise metnin ana düşüncesinin ve önemli ayrıntılarının ortaya çıkarılmasını sağlamaktır. Okuma sırasında yerine getirilmesi gereken başka önemli bir adım da öğrencilerin dikkatini metnin önemli noktalarını belirlemek üzere kullanılacak cümle ve paragraflara çekmektir. Grellet (1988, akt. Ay, 2003: 41) öğrencilerin giriş cümlelerine, paragrafların ilk ve son cümlelerine ve metnin ilk ve son paragraflarına dikkat etmelerini önermektedir. Buradaki amaç öğrenciler tarafından anlaşılacak birkaç sözcüğün bile metnin ne hakkında olduğunu anlamaya yeterli olacağını göstermektir.

Karlin'e göre (1971: 233) öğrenciler bilgi edinmek amacıyla öncelikle kendilerini yönlendirmeyi ve kontrol etmeyi, bilgiyi elde etmenin etkili yollarını kullanmayı, elde ettikleri bilgileri yeniden yapılandırmayı, ihtiyaç hissettikleri konularda edindikleri geniş bilgi yığınlarını seçici bir gözle ayırmayı ve sınıflamayı öğrenmelidirler. Bu sayede öğrenciler karar verme mekanizmalarını çalıştırmayı, test çözmeyi, kelime tanıma becerilerini kullanmayı ve okuma etkinliğinden anlam çıkarmayı da öğrenmiş olurlar. Bu beceriler öğrencileri okuma sırasındaki çalışma etkinliklerini uygulama konusunda cesaretlendirir. Böylece etkili birer beceri (strateji) kullanıcısı durumuna gelirler.

Sonuçlar

Okuma stratejilerinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okuduklarını anlama düzeyleri üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan araştırmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Araştırma sonucunda okuma stratejilerine uygun olarak hazırlanmış olan derslerin işlendiği deney grubu öğrencilerinin deney öncesi başarı testi ortalama puanı 25,83 iken bu değer deney sonrasında 38,25 düzeyinde gerçekleşmiştir. Buna göre okuma stratejilerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin uygulama öncesinde almış oldukları aritmetik ortalama puanları ile uygulama sonrasında almış oldukları aritmetik ortalama puanları arasında büyük bir artış görülmektedir.

2. Okuma stratejilerinin ve geleneksel eğitimin uygulandığı deney ve kontrol grubu öğrencilerinin bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi testine ait başarı puanları deney öncesinden sonrasına anlamlı farklılık göstermektedir. [$F_{(1-47)}=21.309$; $p<.05$]. Buna göre okuma stratejileri, öğrencilerin bilgi vermeye dayalı metinleri okuduğunu anlama düzeyi başarılarını arttırmada geleneksel eğitimden daha etkilidir.

Öneriler

1. İlköğretim okullarında eğitim-öğretim görmekte olan öğrencilerin anlama yeteneklerinin geliştirilmesi büyük ölçüde bu kurumlarda görev yapan öğretmenlere bağlıdır. Bu sebeple Eğitim Fakülteleri'nin özellikle Türkçe ve Sınıf Öğretmenliği Bölümleri'nde okumakta olan öğretmen adayları, okuma stratejileri ve bu stratejilerin metinler üzerinde nasıl uygulanabileceği konularında bilgilendirilmelidir.

2. Öğretmen adayları Anlama Teknikleri dersinde farklı metin türleri hakkında bilgilendirilmeli ve onlara bu metin türlerine göre farklı okuma stratejilerinin uygulanması gerektiği anlatılmalıdır.

3. Okuma ve anlama becerilerinin kazanımı çok erken yaşlarda başlamaktadır. Bu sebeple ilköğretimin ilk yıllarından itibaren öğrencilerin seviyelerine göre okuma-

anlama etkinlikleri yapılmalı, okuma stratejilerinin kullanılması gerektiği bu yıllardan itibaren öğrencilere sezdirilmelidir.

4. Okuma stratejileri sadece bir ders konusu ve okulda öğrenilen bir konu olarak değil, farklı metin türlerine göre hayat boyunca uygulanması gereken bir süreç olarak ele alınmalı ve öğrencilere de bu şekilde anlatılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKYOL, Hayati. (1999). *Bilgi Vermeye Dayalı Metinler ve Öğretimi*. Çağdaş Eğitim (253). 7-13.
- AY, Sıla. (2003). *Okuma Stratejileri İle Çoklu Zekâ Kuramının İlişkilendirilmesi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Dil Öğretimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- BACANLI, Hasan. (2004). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- DUFFY, G. (1993). Rethinking Strategy Instruction. *The Elementary School Journal*. Vol. 3, USA.
- EKE, Arzu – İSFENDİYAROĞLU, Meltem – KIZILIRMAK, Serap. (2003). *Perspective in Readings*. Ankara: Metu Pres.
- ERDEN, Münire ve Yasemin Akman. (1998). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretme: Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- GRELLET, F. (1988). *Developing Reading Skills*. 9. Edition. Cambridge: Cambridge University Pres.
- GÜNEŞ, Firdevs. (2004). *Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- GÜNEYLİ, Ahmet. (2003). *Metin Türlerine Göre Okuduğunu Anlama Becerisinin Sınanması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- GÜRSES, Tuğba. (2002). *Reading Strategies Employed By ELT Learners At Advanced Level*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- HUFFMANN, L. (1998). Spotlighting Spesific By Combining Focus Question With K-W-L. *Journal Of Adolescent And Adult Literacy*. vol. 6.

- KIROĞLU, M. Kasım (2002). *Anlamlı Gruplandırma Stratejisinin Okuduğunu Anlamaya Etkisi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- MAYER, R. E. (1996). Learning Strategies For Making Sense Out Of Expository Text – The SOI Model For Guiding 3 Cognitive Processes In Knowledge Construction. *Educational Psychology Review*. 8, 4, pp. 357-371.
- OXFORD, R. (1990). *Language Learning Strategies. What Every Teacher Should Know*. New-York: Newbury House Publishers.
- ÖZBAY, Murat. (2004). *Türkçe Öğretimi Bibliyografyası*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- ÖZBAY, Murat. (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*. Ankara: Öncü Kitap.
- ÖZTÜRK, Bülent. (1995). *Genel Öğrenme Stratejilerinin Öğrenciler Tarafından Kullanılma Durumları*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- QUIOCHO, A. (1997). The Guest To Comprehend Expository Text: Applied Classroom Research. *Journal Of Adolescent and Adult Literacy*. 40, ss. 450.
- SARIG, G. (1987). *High-Level Reading in The First Foreign Lanuage: Some Comparative Data*. Ed. J. Devine, pp. 140-176.
- SENEMOĞLU, Nuray. (1997). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim. Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- TDK. (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.